

BIJ TE VEEL PATIËNTEN MET PSYCHISCHE KLACHTEN WORDT HET LAGERE IQ TE LAAT HERKEND OF ERKEND

Als de dokter denkt dat je begrijpt wat hij zegt

„De behandelaar moet zich aanpassen aan het lagere IQ van zijn patiënt, andersom kan niet,” zegt Jeanet Nieuwenhuis, psychiater bij VGGNet. Artsen en behandelaars in de geestelijke gezondheidszorg zijn zich er nog te weinig van bewust dat veel van hun patiënten minder begaafd zijn. Gewone mensen met soms een heel vlotte babbel. Maar het niet herkennen van zwakbegaafdheid in de spreekkamer kan dramatische gevolgen hebben. „Depressies of trauma’s worden meer dan eens gemist.”

„Als ik terugdenk aan de jaren dat ik huisarts was zie ik die ene vrouw weer voor me, die ik toen iedere week op mijn spreekuur had. Achteraf bezien denk ik dat ze een lager IQ had maar ik had het toen niet door.” Jeanet Nieuwenhuis werd eerst huisarts en later kinder- en jeugdpsychiater. Zeven jaar geleden specialiseerde zich verder in psychiatrie bij patiënten met een verstandelijke beperking en ging werken voor VGGNet. Haar ervaringen als huisarts en jeugdpsychiater komen goed van pas bij deze specialisatie die in feite een verbreding is: een laag IQ heeft invloed op zowel de psychische als lichamelijke en sociale gesteldheid. Een laag IQ wordt bij de GGZ-behandeling (te) vaak over het hoofd gezien blijkt uit onderzoekswerk van Nieuwenhuis. Deze conclusie roept herkenning op en opende de ogen van veel collega’s. Los van dit onderzoek kreeg ook het Schakelteam Personen met Verward Gedrag signalen van hulpverleners dat bij veel verwarde mensen sprake is van een licht verstandelijke beperking. Politie en veiligheidshuizen zijn zich daarover aan het bijscholen (zie artikel Schakelteam). Herkenning te over dus, maar niet altijd erkenning. De voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie, Damiaan Denys, vindt bijscholing voor psychiaters te voorbarig, zegt hij in een artikel in de Volkskrant van 19 augustus: „In het begin vertrouw je op je patiënt en ga je uit van een gemiddeld cognitief niveau.”

DOOR DE KNIËN

Wereldvreemd? „Ik zeg niks”, zegt Jeanet Nieuwenhuis ironisch. Daarnaast is er het makkelijke vooroordeel binnen de psychiatrie dat je als psychiater voor de minder begaafde patiënten niets kunt doen. Het kan wel maar je moet het willen, benadrukt ze. Je moet je als psychiater echt in je minder begaafde patiënt willen verdiepen én aanpassen. Een gangbare therapie is goed mogelijk maar je moet vaker checken of het landt, je moet je taalgebruik aanpassen, vaker herhalen, visualiseren. Nieuwenhuis: „Volwassenen met een lager IQ kunnen hun problemen minder goed verwoorden en aangeven. Dat betekent dat je als psychiater of arts bij wijze van spreken

door je knieën moet om erachter te komen wat er scheelt. Ook omdat, door die lagere begaafdheid, de emotionele ontwikkeling vaak is blijven steken op het niveau van een tiener of jonger. Maar je hebt ondertussen wel met volwassenen te maken en met volwassen problemen zoals huwelijksproblematiek, hypotheek, problemen op het werk...” We hebben het over mensen die vaak bij de huisarts komen en maar niet opknappen, aldus Nieuwenhuis. „Deze groep die langdurig psychiatrische hulp nodig heeft gaat zo’n vijftien tot twintig jaar eerder dood. Het is een heel kwetsbare groep, ook op lichamelijk gebied. Om ze te helpen moeten alle folders in eenvoudige taal. We overvragen het merendeel van onze patiënten enorm.”

BELLETJES

Het lastige is echter dat veel van de mensen die zich met een lagere intelligentie door het leven worstelen ware meesters zijn in het verhullen. Ze gebruiken moeilijke woorden en presenteren zich sterk. Bij doorvragen blijkt dat ze niet altijd weten waar ze het over hebben. Een arts moet checken of zijn patiënt begrijpt wat hij heeft gezegd, vindt Nieuwenhuis. En niet alleen een GGZ-behandelaar, (huis-)

arts of praktijkondersteuner van de huisarts voor de geestelijke gezondheidszorg, ook de wijkteams moeten zich er meer van bewust zijn dat mensen vaak lang niet alles begrijpen. Er moeten belletjes gaan rinkelen als de emotionele ontwikkeling niet passend lijkt bij de leeftijd, of als de schoolperiode een ware worsteling is geweest. Als er langlopende problemen zijn op het werk, met de kinderen of in de relatie. Als er problemen zijn met huurachterstanden of de hypotheek. Wijkteams kunnen veel baat hebben bij de kennis en ervaring van MEE, adviseert Nieuwenhuis. Ook Zorgbelangorganisaties hebben veel ervaring. „Veel mensen met een licht verstandelijke beperking kunnen gevoelens niet goed onder woorden brengen. Ook omdat het ze niet is geleerd. Dan kan het moeilijke gedrag worden gediagnosticeerd als bijvoorbeeld ADHD. Depressies en trauma’s worden daardoor meer dan eens gemist en de persoon gaat hard achteruit. Soms krijgt zo iemand zelfs de diagnose dementie. Maar twee maanden antidepressiva blijken opeens wonderen te doen. De mevrouw met wie we dit meemaakten knapte er enorm van op. Alleen ligt haar gezin inmiddels wel uit elkaar door alle ellende van voorgaande jaren.”

De patiënt zelf wil die conclusie van een lager IQ meestal niet direct aanvaarden. Jeanet Nieuwenhuis vertelt meelevend: „Vaak komen mensen met veel tegenzin bij ons. Ze hebben al veel ervaringen van mislukking en verlies achter de rug en dan horen ze bij ons dat ze verstandelijk beperkt zijn. Dat vreet aan je gevoel van eigenwaarde. Ons werk bestaat ook uit het begeleiden van een soort rouwproces. Uiteindelijk zijn de mensen opgelucht dat ze bij ons worden geaccepteerd: je bent goed zoals je bent. Dat zorgt voor de ruimte in het hoofd die nodig is voor herstel.”

MEER INFORMATIE:

- » Artikel en de uitzending op 8 september jl. van Omroep Gelderland over dr. Nieuwenhuis.
- » Zorgbelang Gelderland/Utrecht: Joke Stoffelen, tel: 026 384 28 61, mail: jokestoffelen@zorgbelang gelderland.nl
- » www.VGGNet.nl/site/Contact, voor de poliklinieken in Doetinchem, Warnsveld, Apeldoorn.
- » MEE: voor hulp in de buurt, bel 0900 999 88 88 of mail naar info@mee.nl

Jeanet Nieuwenhuis.
(Foto: Niek Tricotteux)

Als iemand een lager IQ heeft dan gemiddeld, betekent dit dat die persoon minder intelligent is dan de meeste mensen. Iets begrijpen of aanleren gaat minder goed of minder snel. IQ komt van Intelligentie Quotiënt. Quotiënt betekent hoeveelheid. De meeste mensen hebben een IQ van 100. We noemen iemand licht verstandelijk beperkt bij een IQ van 50 tot 70 (met aanpassingsproblemen op diverse leefgebieden) en zwakbegaafd bij een IQ van 70 tot 85. Uit onderzoeken blijkt dat

bij zo’n 4 op de 10 mensen die langdurig een psycholoog of psychiater nodig hebben of opgenomen zijn, sprake is van een lager IQ.

Jeannet Nieuwenhuis is beleidspsychiater en onderzoeker bij GGNNet. Als psychiater werkt ze bij het expertisecentrum voor psychiatrie en verstandelijke beperking VGGNet. Op 19 augustus verscheen een spraakmakend artikel in de Volkskrant ‘Waarom behandelaars een laag IQ vaak over het hoofd zien’. Dit artikel ging over het onderzoek van Nieuwenhuis waaruit bleek

dat 44 procent van de 318 opgenomen patiënten bij GGNNet vermoedelijk een laag IQ heeft. Dat is aanzienlijk hoger dan het percentage van 16 procent in het algemeen. Vergelijkbare cijfers gelden ook voor de ernstig zieke patiënten die thuis worden behandeld vanwege psychiatrische problemen. Dit blijkt uit een nog ongepubliceerde vervolgstudie, waaraan 1.200 patiënten van meerdere GGZ-instellingen verspreid over het land hebben meegewerkt, aldus de Volkskrant.